

[_ CSILLAG PÉTER -](#) _ 2023.05.13 00:00

Őszinte világ – Csillag Péter

publicisztikája

A torz és leegyszerűsítő sztereotípiák, a mesterségesen életben tartott kommunikációs kódok, a közbeszéd aktuális érdekeit kiszolgáló sematikus üzenetek azért is veszélyesek, mert – budapesti utazóként érzékelem – a „székely ember” kifejezésről Magyarországon a nagyvárosi üvegpalotákban sokaknak még mindig valamiféle szalmakalapos, bajuszos atyafi képe rémlik fel, aki gumicsizmában ül az erdőszélen, szótlanul szeli bicskával a szalonnát, és időnként zordan odamordul a rátámadó medvére. Ehhez képest talán meglepő lehet, hogy a Hátsó füves székelyföldi riportsorozatában a helyi futballélet sok más színes egyénisége mellett megszólal például székely vegán pszichológus is, aki a falusi futballcsapat csatáraként sem marad ki a közös berbécspörköltös buliból, legfeljebb párolt zellert és narancslét fogyaszt közben. Nem mellesleg munkája során budapesti kollégáihoz hasonlóan sokat tesz a családon belüli erőszak megfékezéséért, mert azt a többség már régen tudja, hogy a székely férficcc kiment a divatból: tévedés, hogy az asszony nem ember, a sör nem ital, a medve azonban tényleg nem játék.

Ezért is jelenik meg hangsúlyosan a medvemotívum a közelmúltban bemutatott, érzékeny témákat érintő romániai mozifilmben, a modern idők erdélyi világát, a különböző kultúrák és történelmi hagyományok keveredését, a magyar–román–szász etnikai társadalmi versengést, a gazdasági kényszerpályán megbicsaklott viszonyokat árnyaltan bemutató R. M. N. című alkotásban. A román új hullám kiemelkedő képviselője, Cristian Mungiu rendező által jegyzett, nemrég a magyarországi mozikban is vetített film a képzelt cselekmény szerint Récefalván, valójában főként Torockón játszódik, a szereplők hol magyarul, hol románul, hol németül, hol pedig angolul beszélnek benne, a történetben kirajzolódnak a régi beidegződésektől gerjedő félelmek, fel nem dolgozott sérelmek, a terhelt múltból eredő feszültségek, a vélt vagy valós veszélyek, az ellentmondásos egyéni és közösségi érvényesülési törekvések. Vagyis szinte minden, amiről nem lehet beszélni a témával kapcsolatban lebutított lelátói transzparenssekkel, odavágós szurkolói rigmusokkal, vaktérképes presztízsháborúval.

Székelyudvarhelyen tökéletesen megértettem a megbecsült tanárembert, aki udvariasan jelezte, hogy bár történészi tárgyilagossággal nagyon szívesen beavat az 1930-as évek egyik nagy vihart kavará, magyar–román nemzetiségi belharccá fokozódó helyi futballmeccsének részleteibe, önmagát nem szívesen exponálná a kérdésben, mert a lármás, kiabálós közegben a halkan kimondott józan szó is stadionzúgássá erősödik.

Az is igaz, hogy ha a szülőföld szeretetéről, a megharcolt identitás tisztaságáról, a szent kötelékek védelméről esik szó, a sablonokon szocializálódott külvilág könnyen árvalányhajás hungaroromantikát, kényszeres görcsnacionalizmust vizionál, miközben a hétköznapi hőstörténetek a nagyon is valóságos emberi dimenzióban születnek – és persze a legritkább esetben hatnak igazi hőstörténetnek. Gyimesközépleken, a gyimesi csángók festői szépségű, ám a történelem által igencsak megcibált településén Balla László, a helyi futballélet szervezője beszélte el családjá történetét. Valamikor Budapesten tanult ő is, felesége is, Magyarországon alapítottak családot, a Józsefvárosban született meg első két gyermekük, mígnem egyszer adódott egy kántori állás a messzi Gyimesekben. A házaspár egy este alatt döntött: hazaköltöznek. Hogy miért? „Egyszerűen azért, mert rájöttünk, vannak fogalmak, amelyek a gyermekeink életében teljesen üresek – szólt a válasz. – Ilyen például a nagyszülő. A nagymama nekik egy kedves néni volt csupán, akihez egy évben egyszer elutaztak a Gyimesekbe. Hasonlóan jelentés nélküli kifejezés maradt a szomszéd vagy a szülőföld. Láttuk, hogy nem értik a lényegét, és ezért nem őket hibáztathattuk, csakis magunkat.”

Bátorság kellett a hirtelen meghozott, sorsfordító döntéshez, a háttérben munkáló erőkről pedig talán nem is muszáj beszélni. A csendes valóság üzenete néha sokkal átütőbb, mint a nagy hangon zúgott nemzeti szólamoké, a melldöngető erkölcsbeszédéké vagy a látványosan zakóra tűzött kokárdáé. Néhány évvel ezelőtt volt alkalmam megismerni a Másfélmillió lépés Magyarországon című korszakos filmsorozat készítőit, az 1970-es, 1980-as évek fordulóján a magyar vidékről egyszerre dokumentarista társadalmi képet és csodálatos tájábrázolást kínáló munka kulisszatitkait. Szabados Tamás, a természetes és emberléptékű felvételeket rögzítő operatőr mondta nekem a kéktúrás országjárás ötletgazdájáról és rendezőjéről: „Volt velünk valaki, aki másként látta a világot. Rockenbauer Pál valószínűleg soha nem mondta ki azt a szót, hogy haza, mégis az egész filmsorozatból sugárzik a hazaszeretet. Mit jelent ez? Ha bemegyünk egy faluba, megtaláljuk a tanítónőt, aki a gyerekeknek kincset tud átadni. Azt az öreg bácsit, aki furulyát farag, azt a gazdát, aki a gyümölcsfáit különös gondnal kezeli. Azt a papot vagy tanácselnököt, aki igazán közel van az emberekhez. A másképpen gondolkozó emberek hazafisága, értékei domborodnak ki a filmben.”

A másként gondolkodásnak és az alternatív közösségformálásnak pedig alkalmas terepe lehet a futball, a székely falusi pályákon is. Amikor a Felsőboldogfalva–Szentábrahám mérkőzésen a vendégcsapat hátvédjeként a református pap akasztotta meg a boldogfalvai rohamokat vagy a csíkszentsimoni lelátón meccs közben az országos híró helyi fúvószenekear muzsikált, felötlött egy régi cikk, amely a falusi labdarúgás és az értelmiség közeledését sürgeti. A Pesti Napló 1937. május 23-i számában írta Csaplár András, a MAC kitűnő atlétája, az 1956-os forradalom után később Amerikába kivándorló, 1995-ben, 83 évesen Los Angelesben elhunyt sportember: „Nem is lenne olyan nehéz virágzó futballéletet teremteni. Csak egy kis vállalkozó kedv, sportszeretet és szervezési ügyesség kell. A tanítókat és a falusi intelligenciát mind jobban bevonják a falusi kultúra emelésének munkájába. Íme, egy újabb kultúraterjesztési lehetőség,

nem kevésbé szép, mint a népnevelés egyéb területei.”

A székelyföldi falvakban elevenen él a labdarúgás kultúrája, sőt néha egészen furcsa részletekben menti át az anyaországban már kikopott elemeket. Például az ősi „huj, huj, hajrá!” szurkolói biztatás továbbörökítésével: a magyarországi stadionokban az 1940-es évek végén nemkívánatossá vált a szovjet pártvezetők fülét sértő fordulat (a „huj” szó jelentése oroszul vulgárisan férfi nemi szerv), és lassan ki is veszett a tribünökről. Erdélyben azonban meglepő módon, talán a nyelvi elszigeteltség hozadékaként megmaradt (netán visszatért?), és ma is rendszeresen felhangzik. Bár a székely falusi futballban határozottan megőrződtek az eszköztelen és egyszerűségében vonzó sportélet jellemzői, az elmúlt években ott is egyre több csapatot emészt fel a Magyarországon már régóta ismert eróziós hatás: sok esetben a legkeményebb ellenfél a kistelepülések lakosságának öregedése, az új nemzedék életmódváltása, a munkaerőpiac szülőföldet, meccsprogramot nem tisztelő diktátuma. Mégis rendkívül tanulságos tapasztalattal szolgál a budapesti érdeklődőnek a székely falusi futballközeg: olyan őszinte világot, szokásrendszert, természetes hagyományt idéz fel, amely Magyarországon már évek, évtizedek óta eltűnt, vagy csak nyomokban fedezhető fel az alacsonyabb osztályokban. Aki ismeri a színpalak mögött zajló folyamatokat, pontosan tudja, hogy bár az NB III-tól lefelé nálunk elvileg amatőr a futballélet, a fogalom törvényben rögzített definíciója, amely szerint „az amatőr sportoló sporttevékenységéért a sportszervezettől díjazásban nem részesülhet”, szöges ellentétben áll a valósággal. A változatos trükkökkel folyó pénzezés, a játékosok bűjtatott fizetése rendszerszintű probléma, és manapság sok esetben a legalacsonyabb szinten is előfordul. Hogy a gyakorlat nem szabályszerű, csak a kisebb baj. A nagyobb az, hogy kiöli a megyei bajnoki mérkőzések varázsát, eltünteti a természetes kötelékeket, felülírja a családi példát, a szülőfaluhoz való hűség ösztönzését és óhatatlanul elfojtja a játék önzetlen szeretetét.

Pedig Tamási Áron, a Székelyföld írója már évtizedekkel ezelőtt megfogalmazta az amatőr labdarúgás hitvallását: „Minden ember legnemesebb öröme, ha valami olyant cselekedhetik, amelynek tisztaságában nem kételkedik. Sem a cselekedet idején, sem a cselekedet után.”

[A Nemzeti Sport munkatársainak további véleménycikkeit itt olvashatja!](#)